

గబ్బిలము

మొదటి భాగము

నవయుగ కవిచక్రవర్తి

జి. జాషువా

బుక్‌లవర్సు ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

గుంటూరు :: హైదరాబాద్

సర్వస్వామ్యములు రచయితవి

పునర్ముద్రణ 1961

మూల్యం

1 - 25

శ్రీ లక్ష్మీ ప్రెస్

గుంటూరు - 2

అంకితము

ఘనతన్ జెందిన మూడు వన్నెల పతాకన్ గేలఁ గీలించి , జీ
వన సర్వస్వము దేశమాతృచరణద్వంద్వంబున న్నిల్చి యీ
తెనుఁగున్ గడ్డ ప్రశంస లందిన యశోబ్ధి ! చంద్రమౌళి ప్రభూ !
అనుకంపన్ గొను మస్మదీయ కృతికన్యన్ గూర్చిదేవేరిగన్ .

ఈ కృతి నీభుజార్గళము నెక్కి వసించి యనంత గౌరవ
శ్రీకి నివాసమై తనివిఁ జెందె శ్రమంబు ఫలించె సాహితీ
లోకశరణ్య ! త్యాగిజనలోకశిరోమణి ! సత్కవి ప్రశం
సా ! కమనీయ గీతముల స్నానము సేయుము దీనబాంధవా !

చవులన్ జిమ్మెడు దేశభాషల సమాశ్వాసించి పోషించు భూ
ధవు లెల్లన్ గతియించినారు , పరవిద్యా భోగినీ కన్యకల్
చెవులం బిండ నటించునేల నకటా ! జీవచ్ఛవంబైన యి
క్కవితాధేనువు పిండునే మధురదుగ్ధంబున్ బ్రసిద్ధంబుగన్ .

చల్లగ బోర్డు పాలనము సల్పుచు ధర్మపథానఁ బోవు నీ
వల్ల సుఖింపఁ జొచ్చినది పాలితవర్గము త్యాగమూర్తి ! యు
త్ఫుల్లయశస్క ! నీ మధుర మోహనమైన భుజాంతరంబు , మా
పిల్లకి ముద్దరాలికి లభించుట భాగ్యముగాఁ దలంచెదన్ .

ధీసముపేతుడై ఖద్దరు దీక్షవహించిన దూత , శాంతి స
న్యాసి యనుజ్ఞలో మెలగుత్యాగివి , భోగవిసర్జనంబు న
భ్యాసము చేయునట్టి గుణవంతుడ వీ పటువంటి వారి సా
వాసము కాంక్షనీయము ధ్రువంబు నవీన కవీంద్ర కోటికిన్ .

పయనించితివి కళాభ్యసనంబు కామించి
తెలవారి పాశ్చాత్యదేశములకు
పహియించితివి బోర్డుపాలనాభారంబు
గుజరాతు కోమటి కోర్కీమీద
ధృతినొసంగితివి జాతీయ సంస్థార్థంబు
పిడికెడు సభ్యతా వేతనంబు
గడియించితివి విదగ్ధజ్ఞాన విత్తంబు
ముని ముని మీసంబు మొలుచునాడు

సాధనము చేసినా వెట్టి శాత్రువునకు
మనసు నొప్పని మధుర సంభాషణంబు
శాంతిసైనిక ! భవదీయ సచ్చరిత్ర
తెనుగు తల్లికి మెఱుగు గుండనపుఁ దొడవు .

జి. జా మ వ.

విజ్ఞప్తి

స హృదయం లారా !

కాళిదాసుని మేఘసందేశము మనస్సులలో నుంచుకొని నేనీ కావ్యమును రచించితిని. గ్రంథనామము గబ్బిలము. శ్రోతలకిది కటువుగా దోపవచ్చును. మేఘసందేశ కథానాయకుఁడు ప్రణయ సందేశము నంపును. కాని ఇతడంపునది తుకతుక నుడుకు నశ్రు సందేశము. అతని శిక్షాకాలపరిమితి యొక సంవత్సరము. ఇతని శిక్ష ఆజన్మాంతము. తరతరములు. దీని కవధితేదు. అతడు మన్మథాగ్నితప్తుడు. ఇతఁడు తుఘాగ్నిపీడితుఁడు. ఇరువురిలో నితఁడు దయనీయుఁడు.

‘నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
నాదు హృదయంబుఁ గూడ కొంతవసరంబు’

అని యితఁడు వాపోవును. కులీనులగు రాజులకువలె హంసములు, చిలుకలు మున్నగు నుత్తమ పక్షిదూత లితనికిఁ జిక్కుట అసంభవము. కావున నిట్టిదుల జీర్ణకుటీరములలో నిరంతరము దర్శనమిచ్చు గబ్బిలము నితనికి సందేశ హారిగాఁ బరిగ్రహించితిని. రసజ్ఞుల కిందలి యాచితి సులభగ్రాహ్యము. ఇంటఁ బ్రవేశించి దీప మాడ్చిన గబ్బిలమును జూచి తన కన్నీటి కథ నీశ్వరునితోఁ జెప్పమని వీఁడు ప్రార్థించెఁ గాని నిజమున కతని యుద్దేశ్యము దేశాతాధన. కైలాసయానమునకు నా పన్నినత్రోవ కొంత వక్రతకు గుఱియైనది. ఇది దోషము కాదనుకొందును. ఈ కృతి రసజ్ఞులలోకాదరణ నందిన నాశ్రమ ఫలాన్ముఖము కాఁగలదు.

నేనీ గ్రంథమును ముగించు నవసరమున దైవవశమున గుంటూరు జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారును, దేశభక్తుండును, కళాభిమానులు నగు మ. రా. శ్రీ. కల్లూరి చంద్రమౌళి చౌదరిగారు మాయూరు దయచేసి గ్రంథము నామూలాగ్రముగా విని పత్తిత్థము వహించుట కంగీకరించుట నాయదృష్టము

వారికి నమస్కార సహస్రములు. ఈ విషయమున నన్ను ప్రోత్సహించిన
జిల్లా కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటు గారగు మ. రా. శ్రీ మంతెన వేంకట్రాజు గారికి
వందన సహస్రము లర్పించుచున్నాను. మొదట గ్రంథ ముద్రణ కార్యభార
మును వారు వహించి చేసిన యుపకృతి మరువరానిది. వారికి నేను కృతజ్ఞుడను.

— గ్రంథకర్త.

గ బ్బి ల ము

చిక్కినకాసుచేఁ దనివిఁ జెందు నమాయకుఁ డెల్లకష్టముల్
బొక్కెడు బువ్వతో మరచిపోవు క్షుధానల దగ్ధమూర్తి న
ల్దిక్కులుఁ గల్గు లోకమున దిక్కరియున్న యరుంధతీ సుతుం
డొక్కఁడు జన్మమెత్తె భరతోర్వరకుం గడగొట్టు బిడ్డఁడై.

పూపవయస్సులో వలస పోయిన చక్కని తెల్లు కైతకున్
బ్రాపక మిచ్చినట్టి రఘునాథ నృపాలకుఁ డేలియున్న తం
జాపురి మండలంబునకుఁ జక్కగ దక్షిణభాగ భూములన్
గాపురముండె నప్పరమ గర్భదరిద్రుఁడు నీతిమంతుఁడై

ముప్పు ఘటించి వీని కులమున్ గలిమిన్ గబళించి దేహమున్
బిప్పియొనర్చు నీ భరత వీరుని పాదము కందకుండగాఁ
జెప్పులు గుట్టి జీవనము సేయును గాని నిరాకరింప లే
దెప్పుడు నప్పు వడ్డది సుమీ భరతావని వీని సేవకున్.

వాని తెక్కల కష్టంబు లేనినాఁడు
సస్యరమ పండి పులకింప సంశయించు,
వాడు చెమ్మట లోడ్చి ప్రపంచమునకు
భోజనముఁ బెట్టు వానికి భుక్తిలేదు.

వాని తలఘోదఁ బులిమిన పంకిలమును,
గడిగి కరుణింపలేదయ్యె గగనగంగ
వాని నైవేద్యమున నంటు వడిన నాఁడు
మూడు మూర్తులకును గూడఁ గూడు లేదు.

పామునకుఁ బాలు, చీమకుఁ బంచదార
మేపుకొనుచున్న కర్మభూమిం జనించు
ప్రాక్తనంబైన ధర్మదేవతకుఁ గూడ
నులికిపడు జబ్బు గలదు వీఁడున్నచోట.

వాని నుద్ధరించు భగవంతుఁడే లేఁడు
మనుజుఁ డెట్లు వానిఁ గనికరించు
వాఁడు జేసికొన్న పాపకారణ మేమొ
యింతవఱకు వాని కెఱుకలేదు.

ఆ యభాగ్యుని రక్తంబు నాహరించి
యినుప గజ్జెల తల్లి జీవనము సేయుఁ
గసరి బుసకొట్టు నాతని గాలిసోఁక
నాల్గు పడగల హైందవ నాగరాజు.

కులములేని నేను కొడుకులఁ బుట్టించి
యీ యభాతమందె త్రోయవలెనె
భార్యయేలఁ బుట్టుబానిసకని వాఁడు
జరుపఁసాగె బ్రహ్మచర్య దీక్ష.

ఉదయమాది రక్తమోడ్చి కష్టముఁ జేసి
యినుని సాగనంపి యిల్లు సేరి
యున్న గంజిఁ ద్రావి యొక్కనాఁ డాపేద
ప్రక్కమీఁద మేను వాల్చి యుండె.

భూనభములఁ గ్రొంజీఁకటు
లేనుఁగునకు మదము వోలి యెసక మెసఁగె సం
ధ్యానాట్యకేళి మాని మ
హానటుఁడు శివారవముల నారంభించెన్.

✓✓

ముక్కు మొగమున్న చీకటి ముద్దవోలె
విహరణము సేయసాగె గబ్బిల మొకండు
దాని పక్షానిలంబుల వాని చిన్ని
యాముదపు దీప మల్లన నాటిపోయె

తిల్లిక నాటిపి దయ్యపుఁ
బిల్లవలెం దిరుగుఁ దబిసి పిట్ట నరయఁగాఁ
బల్లవితమయ్యె నాతని
యుల్లంబునఁ గ్రొత్తకొత్త యూహంకురముల్.

చెలిమిన్ బక్షికి విన్నవించుకొనఁ జొచ్చెన్ స్వీయవృత్తాంతము
మ్మలికన్ గందిన నెమ్మనంబున మదోన్మత్త ప్రపంచంబులోఁ
బులుఁగుం బుట్రలుఁగాఁకఁ బేదలకు నాపుల్ జుట్టపక్కంబులున్
గలరే! వాని కవోష్ణబాష్పములు వ్యాఖ్యానించెఁ జక్రాంగనల్.

ప్రవిమల దేవతాభవన వాసముచేయుచు మమ్మువంటి మా
నవులకు లేని గౌరవమునం దులదూఁగెడు గబ్బిలాల రా
ణవిగద నీవు, స్వాగతము నీకు, శుభంబకదమ్మ నీ తనూ
భవులకుఁ దల్లక్రిందుల తపంబులకున్ గుడి గోపురాలకున్.

గాఢ నిద్రావలంబియై కన్నుమూసి
కౌతలము మేను మఱచిన కాళరాత్రి
నా గృహంబున వెదకుచున్నా వదేమి
దొరక దిచ్చట నానంద కిరణ లవము

నిన్ను బహిష్కరించు నవనీవలయం బిది యంటరాని వాఁ
డున్న నిషిద్ధగేహము సహౌదరి, నీవు సమస్త దేవతా
సన్నిధి నారగింతువు ప్రసాదము లంతటి పుణ్యురాలవై
యన్నము లేని పేదల గృహంబులు సొచ్చితివేల బేలవై.

హృదయములేని లోకముసుమీ యిది మాపులఁ బశ్చిమంబుగా
నుదయము తూర్పుగా నడచుచుండు సనాతనధర్మ ధేనువుల్
పిదికిన పాలు పేదకు లభింపవు శ్రీ గలవాని యాజ్ఞలోఁ
బెదవిఁ గదల్పఁజాల రరవిందభవ ప్రముఖామృతాంధసుల్.

ప్రతిమల పెండ్లి సేయుటకు వందలు వేలు వ్యయించుఁగాని దుః
ఖితమతులైన పేదల పకీరుల శూన్యములైన పాత్రలన్
మెతుకు విదల్ప దీ భరత మేదిని ముప్పదిమూఁడు కోట్ల దే
వత లెగవడ్డ దేశమున భాగ్యవిహీనుల క్షుత్తు లాటునే.

పరమార్థంబులు బోధ సేయుదురు లోభస్వాంతులై నిత్యమున్
గురువుల్ ముక్కుకుసూటిగాఁ దగులు యుక్తుల్ పన్ని కైవల్య పుం
దెరువుల్సాపి మహాపరాధివనుచున్ దీర్ఘానముల్ సేయుచుం
దురు వేదాంత రథంబు సాగదనుకొంచున్ నేను లేకుండినన్ .

ఒగి సంసారము దిద్దికొంచుఁ గర మత్యుచ్ఛస్థితిం దూఁగుచుం
బగలెల్లన్ మునివృత్తినుండి యనుకంపన్ శర్వరీ వేళలన్
వగలందూలు దరిద్రమూర్తుల సమాశ్వాసింప నేతెంచితే
ఖగసన్యాసిని ! యర్హురాల వకలంకంబైన మర్యాదకున్

గిరుల గుండెలు కరఁగి నిర్ఘ్నరము లట్టు
లుబుకుచున్నవి దిశల నన్నూఱడింపఁ
బక్షికళ్యాణి ! సోదర ప్రజల కండ్ల
నిర్గమించెనె యొక్క కన్నీటిచుక్క.

చుట్టాలేగద వాలఖిల్యు లినతేజుల్ యోగవిద్యానిధుల్
పుట్టుందాపనులార్ద్రచిత్తులు మహాత్ముల్, వైనతేయ స్తుతిన్
జెట్టుం గొమ్మఁ బరిత్యజించిన పరశ్రేయస్సుఖాకాంక్షు లో
చిట్టా ! నీకు నమస్కరించెదను నా విజ్ఞప్తి నాలింపవే !

ఈ ప్రశాంతరాత్రి యెల్లలోకంబును
బుజ్జగించి నిద్రఁ బుచ్చుకొనియె
నౌషధంబులేని యస్పృశ్యతాబాధ్యు
మందభాగ్యు నన్ను మఱచిపోయె.

కర్మసిద్ధాంతమున నేరు కట్టివేసి
స్వార్థలోలురు నాభుక్తి ననుభవింతు
కర్మమన నేమొ, దాని కీ కక్షయేమొ,
యీశ్వరుని చేత బుజువు చేయింప వమ్మ.

✓ ఆలయంబున నీవు వ్రేలాడువేళ
శివుని చెవి నీకుఁ గొంత చేరువుగ నుండు
మౌని ఖగరాజ్ఞ! పూజారి లేనివేళ
విన్నవింపుము నాదు జీవిత చరిత్ర.

అపూజారులు విన్న నీకగును బ్రాయశ్చిత్త మీశానుఁడున్
గోపించున్ వివరింప నేమిటికి నీకుం బొమ్ము వార్థక్యమున్
దాపై పెంజెడ దెల్లనై నది నిశీధస్త్రీకి నా భేటక
వ్యాపారంబు ముగించి నీ పొరుగు గూబల్ గూండ్లకున్ బోయెడిన్.

పసమించు నీ గరుత్తుల
విసరి శ్రమంబడసి నన్నుఁ బ్రేమించిన నీ
యసమోపకారమునకుం
బసదన మిడలేక నే ఋణస్థుఁడ నైతిన్.

నీ నమస్కారముల నిక్కి నిక్కి నడువఁ
బక్షిణీ! నాకు నుద్యోగబలము లేదు
మెచ్చఁదగు నీ కళాశక్తి మచ్చరింప
ఖగపతి! నాకుఁ గులము యోగ్యతలు లేవు

స్వార్థమున నిన్నుఁ గొఱముట్టువలె గణింపఁ
గడుపునిండిన భాగ్యవంతుఁడను గాను,
దోషములు సూపి నీకు నీతులు వచించె
దొరతనము సేయఁగా మతఁస్థుడను గాను.

మృగపక్షిత్వ విచిత్రధర్మములు మూర్తిన్ దాల్చియున్నట్టి నీ
మొగముం జూడదు లోక మట్టి శకునంబుల్ ప్రాతపట్టింపులు
న్దగవీ పేదకు రమ్మ గబ్బిలపుచానా! నాదు స్వాంతంబులో
దిగులుంబాపి పినాకపాణి కొక సందేశంబు నందింతువా?

ధర్మమునకుఁ బిఱికితన మెన్నఁడును లేదు
సత్యవాక్యమునకుఁ జావు లేదు
వెఱవనేల నీకు విశ్వనాథుని మ్రోల
సృష్టికర్త తాను సృష్టి వీవు.

నరునకుఁ జేరరాని సదనంబున వాసముసేయు నీశ్వరే
శ్వరునకు నా నమస్కృతు లుపాయన మి మ్మొకవేళఁ గారణాం
తరముల వెండి పర్వతమున న్నివసించుచు నున్నఁ బక్షినుం
దరి ! యొకపూట యానమకదా ! యిది నీకుఁ బరోపకారిణీ !

గౌరీనాథుఁడు కాశికిం జనెడు మార్గంబందు రా మేఘపుం
జాఱన్ జుక్కలతోఁట నాటుకొని మింట న్నీకుఁ గన్పట్టునా
దారిం బొమ్మొకవేళఁ జూచెదవు భూతస్వామిని న్నీకుఁ జ
త్వారం బేర్పడి దారిఁ దప్పెదవుగాదా ! భానుఁ డేతెంచినన్.

చత్రములవంటి నీలి పక్షములు విచ్చి
నీవు బ్రహ్మాండమునఁ బ్రయాణించు వేళఁ
జిత్తజల్లుల ముమ్మాయి ముత్తయములు
జలధరస్వామి నీమీఁదఁ జల్లఁగలఁడు.

మొలక సంధ్యారాగమునఁ గెంపు లెగఁ జిమ్ము
 జరమాచలంబునఁ జరణమూఁది
 సెలయేటి నీట నీతలు గొట్టి విహరించు
 మరుదంకురముల సన్నాన మంది
 కొండకొమ్ముల నెదుర్కొని తుత్తునియలైన
 తోయదమ్ముల మీఁదఁ దుఱఁగలించి
 కలహంస పాదిగి పిల్లలుసేయు మిన్నేటి
 జాంగలంబుల మీఁద సంచరించి

చిలుక లెంగిలింపఁ జిటిలి తేనియలూరు
 స్వాదుఫలము లెలమి నారగించి
 కొన్నినాళ్ళపాటు కుటిల సంసారంబు
 దిగులు మఱచి రమ్ము ఖగ వధూటి .

సాత్వికాహరిణీ తపశ్చర్య కతన
 నీ మనంబున జాలివెన్నెల రహించు
 నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
 నార్ద్రహృదయంబుఁ గూడఁ గొంతవసరంబు .

బిడ్డల గని పాలిచ్చెడు
 దొడ్డతనంబున్న పుల్లుదొరసానివి, నా
 కడ్డుపడ దిగిన వేలుపు
 గిడ్డివి నా మనవి నాలకించెదవు గదా !

నీయకౌదార్య గుణంబు మెచ్చెదరు సందేహంబు లేకుండగా
 నాయుష్మంతులు నీ కుమారులు మగం డంగీకృతిం జూపి, నీ
 వాయత్తైన నగంబు కొమ్మల విహయస్కేళు నావాసమం
 దూయేలూగి కృతార్థురాలవయి రమ్మో పుల్లు పుణ్యాంగనా !

పక్షిసుందరి ! నీ చిన్నికుక్షి నిండ
 నిన్ని నీరంబు ఫలహార మున్నఁ జాలు
 నెన్ని దేశాలు తిరిగిన నేమి నీకు
 నీవు నావలెఁ బుట్టుబానిసవు కావు .

తడవైనన్ గుడి గోపురంబులను సందర్శించుచుం బొమ్ము నీ
 కడవుల్ కొండలు నడ్డుసేయవుగదమ్మా ! వ్యోమయానంబునన్
 సుడిగాల్పు ల్సెలరేఁగినన్ నిలువవచ్చుం ధర్మసత్రాలలోఁ
 బిడుగుల్ వడ్డఁ బ్రవేశయోగ్యతలు పాపి న్నాకు లేవచ్చటన్ .

అందందు ఫలవనంబుల
విందుగుడుచు చల్లనల్ల విశ్రామమణి
మందిరముల నిద్రించుచు
ముందుకుఁ జనఁ దోచు నెన్నో పుణ్యస్థలముల్ .

కొమరారు దంజనగరము
సమీపమునఁ గలదు తెలుఁగు సౌరభ్యంబుల్
గమగమ వలచిన చోటది
యమరున్ రఘునాథరాజు నాస్థానంబున్ .

కృష్ణరాయలవారి యెడఁబాటు చీకట్లు
ముసరి దిక్కులలోన మసలువేళ
భూరి వాఙ్మయలక్ష్మి దారిబత్తెముతోడఁ
దంజాపురమువంకఁ దరలువేళ
వేంకటకవి తెల్లు పంకేరుహాక్షాకి
శ్లేషాక్తు లలవాటు సేయువేళఁ
బచ్చపచ్చని ముద్దుపళని ముద్దులకైత
శృంగార రసము వర్షించు వేళ

మువ్వగోపాల దేవుని పూజసేయ
ఘనుఁడు క్షేత్రయ కల మందుకొనిన వేళ
నపరరాయలు రఘునాథ నృపతి విధుఁడు
కట్టుకొన్నాఁడు సత్కీర్తి కుట్టిమంబు .

తను వుప్పొంగ సరస్వతీమహాలు సందర్శించి తంజాపురీ
మనుజాధీశుల యోలగంబును పరామర్శించి పా మ్ముత్తరం
బునకున్ ద్రావిడభూములం గడచిపోఁదోఁదోఁచెడిన్ వాఁడు వా
ఱని శౌర్యంబునుమించుఁ దెల్గు పాలిమేరల్ నేత్రపర్వంబుగన్ .

యతియుం బ్రాసయులేని సంస్కృత కవిత్వారణ్యమందున్న భా
రతవేదానఁ బదేనుపర్వముల కాంధ్రత్వంబు నేర్పించి శా
శ్వతుఁడై పోయిన తిక్కయజ్ఞకు నివాసంబైన నెల్లూరికిన్
నతులర్పింపుము స్నానమాడు మతి గణ్యంబైన పెన్నానదిన్ .

ఒకపల్కు జాణతనమున
సకియలు నెల్లూరుసీమ సత్కవి వరులం
దికమకలు పెట్టఁ గలరని
పుకారు గల దది యబద్ధమో నిక్కువమో .

హంపీక్షేత్రముఁ జూచి పోవలయు నమ్మా తెల్లురాజ్యంపునై
లింప శ్రీల కొకానొకప్పు డది కేళీరంగ మేతద్రమా
శంపావల్లరు లాటిపోయిన ప్రదేశంబందు నీ బందుగుల్
కొంపల్లట్టి నివాస ముండెదరు నీకుం గూర్తు రానందమున్ .

పరదాపద్ధతి మాన్పిరో సిరికిఁ గుప్పల్ వోసి యంగళ్ళ యం
దురుమాణిక్యము లమ్మినా రచట మున్నో పక్షిణీ ! మూరురా
యరగండండు మహేంద్రవైభవముతో నాంధ్రక్షమామండలి
స్ఫురిపాలించిన నాఁటి పెంపును దలంపన్ మేను గంపించెడిన్ .

పగతు రసూయచేతఁ గరవాలములన్ దనువెల్లఁ జెండినన్
జిగిరిచియున్న యుగ్రనరసింహుని భీమదృగంచలంబులన్
బొగలుడి వోవలే దతని మ్రోల నిమేషము నిల్వజాలినన్
ఖగసతి ! నిన్ను ధైర్యవతిఁగా గణియింతురు వీరయోధులున్ .

వినికవంటి సానువు గణేశుని నున్నని బొజ్జమీద గా
లూనఁగ లేదు తుమ్మెద , తదుజ్వలశిల్ప మఖండ తుంగభ
ద్రానది కప్పగించుకొని దద్దమలైన తెలుంగువారి వి
ద్యానగరాన జిందుమొక యశ్రుకణంబు నుపాయనంబుగన్ .

సరసుఁడు కృష్ణ భూవిభుఁడు స్వారియొనర్చిన పారసీహుమా
దొరల ఖురాగ్రహల్యలను దున్నిన భూములలోన నాంధ్రసుం
దరు లొకనాఁడు నాటుకొనినారు దిగంత జయ ప్రరోహముల్
గరిసెల నించినా రురువుగా ఫలియించిన సుప్రతిష్ఠలన్ .

మూరురాయరగండఁ డూరేగ డీనాఁడు
విద్యానగర రాజవీధులందు
మేలైన పట్టుడేరా లెత్తరీనాఁడు
పారసీక గుఱాల బేరగాండ్రు
ఇనుపరోకళ్ళ సాధన సేయవీనాఁడు
కొమ్ము నిక్కిన భద్రకుంజరములు
తెలుఁగు స్కంధావారముల నిండ దీనాఁడు
మరఫిరంగుల తెల్లదొరల దండు

మణిమయంబైన యాంధ్రసామ్రాజ్య రథము
భువికిఁ గ్రుంగిన పదియు నాఱవ శతాబ్దిఁ
గృష్ణవిభు వీటఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినది మొదలు
ఋషిఖగాంగన ! తెల్లవారినది లేదు .

కంచర్ల శ్రీకృష్ణ గంధర్వుఁ డేలిన
 నగరంబు దున్నించి నారు వోసి
 వినుకొండ విభుని రాయని భాస్కరుని కోట
 బురుజులూపున నేల కొఱగఁ దన్ని
 పల్నాటిదొరల శంభత్ప్రతాపజ్వాల
 సాటికెక్కని నాగు లేటఁ గలిపి
 వినుతిఁ గాంచిన కొండవీటి సామ్రాజ్యంబు
 నుక్కుకత్తుల బావి కొప్పగించి

యుడుకు నెత్తుటఁ జేతులు గడిగికొన్న
 కాలపురుషుని పెను దుండగములు దలఁచి
 మనసు నలిగిన గుంటూరు మండలంబు
 నరసి పోవమ్మ జన్మ ధన్యత వహింప.

ప్రాధునకు వన్నెఁ బెట్టిన
 యిద్దఱు భాస్కరులు పుడమి నేలఁగ సాగసుల్
 దిద్దినది మేన, వయసునఁ
 బెద్దది గుంటూరు సీమ పెఱి సీమలలో.

ఖరుచై పోయెఁ దెలుంగు రక్త మతిలోక స్వచ్ఛశౌర్యంబు సో
దరి ! వ్యర్థంబగు కోడిపందెపు తగాదాలందుఁ బల్నాటిలో
నరుదార న్నివితె న్వి నోదముగఁ గార్యంపూడి తిర్నాళ్ళ త
త్కరవాలంబులు త్రుప్పుపట్టి యిపుడున్ గల్పించు నారాటమున్.

కృతులంది కృతు లొసంగిన
వితరణ రతులైన కొండవీటి నృపుల యు
న్నతియుం బతనం బిప్పుడు
కృతులై కొండల నలంకరించి జితించెన్ .

విసిగి విరక్తిచేఁ దెలుంగు వీధులలో నొక పిచ్చివానిగా
మసలిన రెడ్డిరాజు మునిమాన్యుఁడు వేమన యాశుధారగా
విసరిన కావ్యముల్ శ్రవణపేయముగాఁ బ్రతిశబ్ద మీనెడిన్
దెసల నలంతి పోలికలఁ దీయఁదనంబున భావసంపదన్ .

జలదవ్రాతము తోడుగా యవలఁ గృష్ణాతీర దివ్యస్థలుల్
గలయంగ్రుమ్మరి సాగిపామ్ము కవిలోకబ్రహ్మ నన్నయ్యకున్,
నిలయంబై తగు రాణ్మ హేంద్రపురికిన్ విద్యత్సభారంజిత
స్థలికిన్ బూర్వచళుక్యభూపతుల రత్నస్థాపితాస్థానికిన్ .

ఎచ్చటఁ జూచినన్ బసరుదిందుకళంబలెఁ బచ్చపచ్చగా
రచ్చల కెక్కు గన్నడ సరస్వతి నారసి , మానసంబులో
మచ్చరకించి , నన్నకవిమాన్యుఁడు రాజమహేంద్రునానఁ దా
నిచ్చటఁ జేయిజేసికొనియెన్ బ్రథమాంధ్రకవిత్వసృష్టికిన్ .

రెండున్నర పర్వంబులు
పిండిన రస మొలుకునట్టి పెను జెఱకు గడన్
బాండవుల చరిత నన్నయ
పండించెన్ దెలుఁగులోనఁ బ్రజ్ఞాన్వితుఁడై .

జనవిభుండైన విష్ణువర్ధనుని నాఁటి
గౌతమీగంగ నీకు స్వాగత మొసంగు
వీరమాగాణముల నుద్భవిల్లునట్టి
గణిక పోచయు నాకర్షకమ కదమ్ము .

తొలి సారంగధరుండు వట్టి యపవాదు నైతిపైఁ దాల్చి క
త్తులపాలైన విషాదగాథ వినలేదో నీవు చిత్రాంగి మే
డలలో మూలుగుచున్న విప్పటికిఁ గూడన్ బావురాలి నీతికిన్
బలియైపోయిన రాజనందనుని దౌర్భాగ్యంబు నూహింపుచున్ .

అజ్ఞాయుంతువో చుట్టుమార్గమని ద్రాక్షరామ భీమేశ్వరుం
 డుజ్జీలేని దయాస్వభావుఁడు ప్రభావోల్లాపి ముప్రప్రద్దులున్
 గజ్జంగట్టెడి నాట్యగాఁ డతఁడు సాక్షాత్కారమున్ జెందినన్
 మజ్జాత్యుద్ధరణంబుఁ గల్గఁగల దమ్మా ! పొమ్ము సేవింపఁగన్ .

నిద్దంపు లేత కస్తురి
 ముద్దవనుచు నిన్నుఁ జూచి, ముచ్చటపడి రో
 ముద్దయలు ముచ్చటించెద
 రొద్దిక శ్రీనాథకవి బహుకరణముగన్ .

అరవింద రత్న మండిత
 తరంగరథమెక్కి విభుని దర్శనమునకై
 పరువెత్తుచున్న గోదా
 వరి తోడుగఁ బొమ్ము దక్షవాటి నగరికిన్ .

అమృతమ్ము విషము వాక్కున
 నమరిన కవిరాక్షసునకు నావాసంబై
 కొమరారు నపరకాశిక
 సుమి కడు మహిమాధ్యమైన చోటది పతగీ .

అల బుస్సీ దొర కొల్లగొట్టిన యనన్యంబైన మావెల్మ పీ
రుల విఖ్యాతపరాక్రమజ్వలన మూర్పుల్ జిమ్ముచున్నట్టి బొ
బ్బిలి కోటం గని దాటిపొమ్ము చటులావేశంబు దేహంబునన్
మొలుచున్ బొల్చు కవోష్ణవీర రుధిరంబున్ జీవనాళంబులన్ .

నాయెడ జాలితేక చరణంబునఁ గత్తులు గట్టి ప్రాణముల్
దీయఁ దొడంగు రాజవితతిం దెలవార్చితిఁ దెల్లవారునే
నాయులివాలకింపని యనంత విభావరులంచుఁ ' గొక్కురో
కో 'యని కూయుచున్న దదిగో తొలికోడి బడాయికొట్టుచున్ .

పూసపాటివారి ముఖ్యపట్టణమైన
విజయనగరమందు విశ్రమించి
జగము దద్దరిల్ల సకలించినది తొల్లి
రాయరావుతుల గుఱాలదండు .

నీవు బొబ్బిలి మీఁదుగా నిర్గమించి
మన్యము తరించి కొన్ని యామడలు నడువ
పలుచఁ బడిపోవు మన జిల్లు తెలుగు శోభ
తావు లెగజిమ్ము నోడ్ర వాతావరణము .

కరవాలంబునఁ గొల్చి రాయలు పరిష్కారంబు గావించుచున్
సరిహద్దుల్ సవరించి నాఁ డటు లొరిస్సాదాఁక ఆ రాజ భా
స్కరుఁ డెత్తించిన బొట్టునూరి విజయ స్తంభంబుపై వేలుపుం
దెఱవల్ నిల్చి పరింతు రాంధ్రుల విభూతిన్ ముక్తకంఠంబునన్ .

తేటయైన తీపినీట దిక్కులదాఁక
విస్తరించి రుచులు గుస్తరించి
చిల్కసంధ్ర మింపు సేయుచుఁ గన్పట్టు
స్వచ్ఛమైన తెల్లు భాష పోలె .

చిట్టి మరు దంకురంబులఁ
బుట్టిన కెరటాల మొత్తములు తీరములన్
గొట్టుకొని మరలిపోవును
గట్టులెగయఁ జూచు చిలిపి కవనములవలెన్ .

తగులు న్నీకట మార్గమధ్యమున బౌద్ధస్థూప శైథిల్యముల్
మగధోర్వీశుల రాణివాసములు లీలాభర్మహార్యవళుల్
జగముల్ మెచ్చిన శాక్యసింహుని యహింసాసూక్తిమాధ్వీక ని
మ్మగలం దేలిన పుణ్యభూములు నలందా పాటలీపుత్రముల్ .

ముక్తిదంబులైన పుణ్యస్థలములందుఁ
బ్రథమగణ్య మమ్మ వారణాసి
అన్నపూర్ణ సేయు నాహారభిక్షతో
ముక్తిభిక్ష నీకుఁ ముట్టఁగలదు .

నదులతోడికోడలు దధీశు పెదభార్య
జాహ్నవీస్రవంతి జలముదేర
అతిథిపూజ సేయు నన్నపూర్ణాదేవి
వారణాసిఁ గూడి వారణాసి .

కలరు కళాసముద్రములు గట్టులురాయగ నీదినట్టి ధీ
విలసితులైన పండితులు పెక్కురు వేదపురాణ శాస్త్రముల్
బలికిన సత్కవిశ్వరుఁడు వ్యాసమునీంద్రుఁడు శిష్యకోటితో
మెలఁగె నొకప్పు డుండు నట మేచకకంఠుఁడు విశ్వనాథుఁడై .

మొగలాయి చక్రవర్తుల
మృగాంక కేతనము నింగి మెఱసిన ఢిల్లీ
నగరంబు దృష్టిగోచర
మగు ప్రోన్నత సౌధచుంబితాంబోధరమై .

ఆ ఢీల్లీపురి హస్తినాపురి సమాఖ్యన్ ద్వాపరంబందుఁ గొం
డాడం బడ్డది, ధర్మజుం డచట రాజ్యంబేలి చేయించినా
డిడుం జోడును లేని జన్నముల నెన్నేఁ గన్ను లున్నందుకున్
జూడన్ దగ్గ పురంబు సుమ్మచట వీచున్ భోగసౌరభ్యముల్ .

ముడిచె నిచ్చట కుంతి కొడుకు ద్రోవది కొప్పు
పగవాని రుధిరంబు పరిమళింప
మెఱసె నిచ్చోట నాదరుషా కుఠారంబు
నిఖిల భారతము కన్నీరు నింప
వెలసె నిచ్చోట పచ్చల బర్హిపీఠంబు
షాజానురాజు నాస్థానవాటి
పెండ్లాడె నిచ్చోట పృథ్వీరాజొక రోజు
జయచంద్రు సుతను దోస్సార గరిమ

యుగయుగాల కథల నుదరాన జీర్ణించి
రాజరక్త నిర్మలములఁ దేలి .
నవ్వుచున్న డిల్లి నగరంబు నందంబు
తరుగలేదు శిరము నెరయలేదు .

సులతానీ సులతానులున్ మణిగణాంశుల్ దట్టుమిట్టాడు మే
దలలో వాసము చేసినారు నిజరాష్ట్రం బాకటందూలఁ బే
దల నోరూర భుజించినా రిచట ముక్తారత్న పాత్రంబులన్
గలమాన్నంబు సుఖించినా రఖిలభోగశ్రీ మహాదోలలన్.

కుతుబుద్దీనుఁడు నిల్పిన
కుతుబుమినా రనెడు గొప్ప గోపురము సము
న్నతమయ్యుఁ జెక్కు చెదరదు
శతాబ్దములనాఁటి శిల్ప చకచకితంబై.

చామనచాయ గలట్టిది
కామజనకు ననుఁగు భార్య కాళింది, వినీ
లామలకోమల వీచీ
చామరములు వీచి నీకు స్వాగత మిచ్చున్.

సూనుని కాయలా తనకుఁ జొప్పడు లాగు నమాజుజేసి, య
ల్లా నలరించి యాదిమొగలాయి నరేంద్రుఁడు, బేబరుం డుమా
యూనున కాయురున్నతులు సృష్టియొనర్చిన చిత్రగాథ, ఆ
గ్రానగరంబు కర్ణశుభగంబుగ నీకు నుపన్యసించెడిన్.

పాజాను నశ్రుజలకణ
మీ జగముపురంధ్రి దాల్చు నేడవ నగ ముం
టాజమహాలు నిద్రించెడు
తాజమహాలు దృశ్య మద్భుతంబు పతంగీ !

కుహనాగోపుం డాగమ
రహస్యమగు గీత బాహిరము చేసిన శ్రీ
మహిత కురుక్షేత్రంబున
విహార మొనరించి పామ్ము విహగవధూటీ !

సుజనస్తుత్తుఁడు బోధిసత్వధరణీశుం డర్థరాత్రంబునన్
నిజవాసంబు పరిత్యజించి యతిశాంతి స్థాపనేచ్ఛామనోం
బుజుఁడై, బిచ్చపుఁగిన్నెఁ దాల్చిన మహాపుణ్యప్రదేశంబులన్
మజిలీ సేయుము రెండునాళ్ళు ఖగభామా ! జన్మ సిద్ధించెడిన్ .

లంబినీ వన పరిమళోల్లసిత మగుచు
నేఁగుదెంచెడు నీ కర్వ్య మీయఁ గలదు
గౌతముం డాదరించిన కనకహంస
నీరు గలియని మధుర గోక్షిరధార .

దర్శింపఁగలవు గౌతమ బుద్ధదేవుని
 ప్రాచీన భరత శిల్పంబునందు
 సాధింపఁగల వహింసా మంత్రరాజంబు
 శాక్యసింహుని కాలిజాడలందు
 తెలిసికొఁగలవు బౌద్ధుల సాహితీసేవ
 అమరసింహుని కవిత్వమున యందు
 వీక్షింపఁగలవు కపిలవస్తు నగరంబు
 నాశన దేవ్యధీనంబు నందు

రెండు వేలేండ్ల క్రింద నిద్రించుచున్న
 మౌర్యరాజుల విపుల సామ్రాజ్య చరిత
 యేకరువు పెట్టు ప్రకృతి యం దాకళించి
 వెచ్చ వెచ్చని కన్నీరు విడువఁ గలవు .

అక్కడినుండి యుత్తరదిశాభిముఖంబుగ నిర్గమించు నీ
 దృక్కుల నడ్డుచున్ హిమ గిరింద్రము దర్శన మిచ్చు దానిపై
 నెక్కయతించి తెల్లదొర లీలిగి రెందరొ ! వారి దేహముల్
 స్రుక్కవు నేటికిం బులుఁగు సుందరి మంచుమహత్వ మెట్టిదో !

కరగిన మంచు బండలు ప్రగాఢ భరంబునఁ బట్టుదప్పి, త
ద్గిరిశిఖరాలనుండి తలక్రిందులుగా దిగజారి లోయలన్
దిరిగెడు జీవరాసుల వధించుచు నుండును, పేదవారికిన్
జెఱపె కదా ! బలాధికుల నేయము సంయమి పక్షిభామినీ !

అందు నెవరెప్పు శిఖరాన నధివసించి
వ్రాసికొనవచ్చు భరత వర్షంబు పటము
దాని యున్నతి తారకాధ్వమును మిగులు
సులలితములైన కవుల యూహలకుఁ దఱుగు.

కలహంసల్ సనువాయుమార్గముల రేఖల్ పర్వతాగ్రంబునన్
గలవా త్రోవలు దక్షిణోత్తరదిశాగ్రవ్యాప్తముల్ ప్రొన్నతం
బులు నీకుం జన గాదు నిచ్చలు నిలింపుల్ దానిపై రాక పో
కలు గావించెడు వెండికొండ తెరవుల్ గన్పట్టు నైమూలగన్.

విహిత కైలాసయాత్ర గావించు నిన్ను
మంచుకొండల విభుఁ డాదరించఁగలఁడు
అల్లునకుఁ గూఁతునకు వార్త లంపునేమొ
సమ్మతింపుము నుడులు భారమ్ము గావు.

అస్త్రవిద్యాభ్యసన వేళ నద్భుతముగ
కొంచకొండకు రంధ్రంబు గొట్టినాడు
చిన్నతనమున బార్వతి చిన్నకొడుకు
దారకాగిరి కదియ యుత్తరపు గవిని .

గిరుల మగవాని చెలిమి వ్యక్తీకరింప
మస్తమునఁ దాల్చు మొక చిన్ని మంచు తునుక
విసపుమేతరి కది సిఫారసుగ నుండు
వ్యర్థములుగావు పెద్దల పరిచయములు .

మంచు ఫలించు నగ్గిరుల మాడులఁ గాఱు మొయిళ్ళపై నుడా
యించి గమింపు మవ్వల మహేంద్రుని వీడు త్రివిష్టపంబు గ
న్పించు డలాయిలామలను వింత నృపుల్ పరిపాలనంబు సా
గించెద రిప్పు డచ్చరలు క్రీడ యొనర్పరు నందనంబునన్ .

అలామాలకుఁ బెండ్లి పేరటము లేదా జన్మసన్యాస దీ
క్షాలగ్నాశయులై, ధరింతు రతి దీర్ఘంబైన కుళ్ళాయముల్
మౌళిన్, వారి యనుజ్ఞలేక విహరింపంబోల దెవ్వరి కా
నేలన్ బక్షివి నీకుఁ బోదగని క్షణీమండలం బుండునే .

ఆ రాజ్యంబును గూబపట్టుకొని బిట్టాడించుచుండున్ దురా
చారంబుల్ , వెడ నమ్మకాల కది వాసస్థాన మస్పృశ్యతా
క్రూరవ్యాఘ్రము సంచరించుటకు సంకోచంబులే దైన బౌ
ద్ధారామంబులు సాగనీయవు గదమ్మా ! దాని యౌద్ధత్యమున్ .

అసమ రుచిరాంబువైన మానస సరస్సు
కన్న కూతురు బుడుత గంగాభవాని
యెక్కి దిగుచుండు కొండల చక్కదనము
ప్రేక్షణీయంబు నుమ్ము గబ్బిలపుదేవి .

బలిసిన మేనులన్ జడల బట్టెలు కొమ్ముల వింత సింహముల్
బలె విహరించుఁ గొండల యుపత్యకలన్ సెలయేటిబీళ్ళ గ్రో
ల్పులుల కళేబరా లచటి లోయలలో బొరలాడు వాడి య
మ్ముల కెనయైన శృంగముల దూటులుబడ్డ వలుంద పొట్టలన్ .

జడనిధివంటి మానసము సాటికిరావు సరస్సు లెల్ల నం
దుడుగక రేఁగు పేరలల యూపున గట్టులఁ దాకి ప్రాణముల్
విడిచిన గండు చేపలుఁ గుళీరము లెల్లడఁ దీర భూములం
దడుగిడరాక చీకి వికలాంగములై పడియుండు గుట్టలై .

దమయంతీ నలులకు దౌ
త్యముచేసిన తొంటి పసిడి హంస విభుని చు
ట్టములందు పంకజోద్యా
నములందున నాలపింత్తు నైషధ కథలన్ .

నిండిన దోరవెన్నెలల నిక్కిన పచ్చిక మేసి , చాందినీ
కొండ బయళ్ళలోఁ దిరుగు గోపతి నీకగుపించు నందు వే
దండవిరోధి దాల్చిన జటాటవిఁ బూచిన పూవు చంద్రమః
ఖండము గోచరించు నెఱక ల్లల నీ కెఱిగింప నేటికిన్ .

విలు నమ్ముల్ ధరియించి చెంచులు తదాభీలాటవీమధ్య భూ
ముల గన్పట్టిన నంజలింపుము మహాత్ముండైన భర్గుండు , భ
క్తుల కిష్టార్థము లీయఁగోరిన గణస్తోమంబుతో మాయ పరి
దుల వేటాడును భిల్లుడై నరుల కన్నుల్ గప్పి క్రిడించెడిన్ .

అచ్చోటి తబిసి రాజులు
నిచ్చలుఁ దపమాచరించు నీ కాతిధ్యం
బిచ్చెదరు పరుల విద్యలు
మెచ్చెద రీ గుణము నేడు మృగ్యంబ కదా !

ఇప్పటికి గూడఁ గ్రొంబొగ లెగయుచున్న
 త్రిపురముల ప్రాంత బూడిద దిబ్బ లచటి
 కనతి దూరాన నీకుఁ బ్రత్యక్ష మగును
 చిత్రముగ, పాపమున కెంత చేప గలదో !

వలరాజు పగవానిఁ గొలిచి ముందుకు సాగు
 తొలకరించిన నీలి జలధరంబు
 మహిమని వనిత లుమ్మలికింప గర్జించు
 శితికంఠు నిల్లాలి సింహారమణి
 కొసరి దిక్కులు మేలుకొలిపి గానము సేయు
 కొమరుసాముల వారి కోడిపుంజు
 తలమీఁద రతనాలు మొలిచి ముద్దులు గార
 నటియించు సర్పంబు నటకురాలు

కనులఁ జూచి రమ్ము కైలాసభూముల
 వింతలెల్లఁ దెలుప వేళలేదు
 నీకు శుభము గల్గు నిఖిలామరశ్రేణి
 సరసుఁ డమ్మ బాలచంద్ర ధరుఁడు .

రేగిన గంధపుం దరుపరీమళముం గని మోసపోయి యం
దాగిపదంబుమోప వలదచ్చట కొమ్మల నాశ్రయించి, మి
న్నగులు తాండవించు మరణంబును బుక్కిటఁబట్టి, యాపదల్
దాగిన తావులే వలపులందొణికించి మనస్సు నీడ్చెడిన్.

పుడమి ననంతకాల రథమున్ గదలించి మనుష్యకోటిపై
నడిపి నశింపఁజేయు యతనంబులు నీ బెదరింపు లిచ్చటన్
బడవని రుండమాలికలు పండ్లిగిలించి వెడంద నోళ్ళతో
మృదుని గళంబునన్ జెనటిమృత్యువుతో నెకసక్క మాడెడిన్.

ఒలికి పోయిన పండువెన్నెలల పాలు
క్రోలుచున్నది తపిత చకోరకంబు
ప్రాద్దువోయెను నీ చిన్ని భోజనమును
వెదకికొనఁ బొమ్ము తబిసి గుబ్బెతలరాణి.

వీనులు చిన్నవోవ వినిపించు నదే డబుడుక్కువాని థ
క్కా నినదంబు తూరుపు ముఖంబుగ హైందవపీఠి సభ్యతా
స్థానము గల్గు తాను మన సఖ్య మెఱింగినఁ గంటగించునో
మౌని శకుంతమా ! చను ముమాపతిమేడకుఁ గోడి గూసెడిన్.

న న్నొకమారు నీ దరిసెనంబున ధన్యునిఁ జేసి భర్గుఁ డే
మన్నది చెప్పి పొమ్ము విబుధాలయ వాసిని నాకు లేరు నీ
కన్న శరణ్యు లాప్తులు వికాసితమైనవి తూర్పు రేఖలున్
కన్నఁపు దొంగతోడ సదనంబునకుం జనుమమ్మ పక్షిణీ !

ద్వారములు లేని నాదు కుటీర లక్ష్మి
స్వాగతం బిచ్చి నీకు మర్యాదచేయు
నా యనుజ్ఞకు వేచియుండంగ నీకు
వలదు వలదమ్మ రాత్రిం దివంబులందు .

నిద్దుర మేల్కొని యల్లన
బద్దరు రాట్నంబు పొరకాంత వహించెన్
ప్రొద్దు పసివాఁడు తూరుపు
ముద్దయ పొత్తిఱలోన ముదులు గురిసెన్ .

వాని యిష్టార్థములు కూర్చుదాని పోతె
విశ్వనాథుని గుడికి గబ్బిలము సనియె
వేయిచేతుల పెనుకాపు వేగిరింపఁ
గచ్చ బిగియించె నప్పేద కార్మికుండు .

